

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de brief van 17 december 2020 over aanbidding landelijk kader en toelichting invulling universitaire ombudsfunctie (Kamerstuk 29 338, nr. 240).

De vragen en opmerkingen zijn op 5 februari 2021 aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voorgelegd. Bij brief van 26 mei 2021 zijn de vragen beantwoord.

De fungerend voorzitter van de commissie,
Tellegen

De griffier van de commissie,
De Kler

Inhoud

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

- Inbreng van de leden van de VVD-fractie
- Inbreng van de leden van de D66-fractie
- Inbreng van de leden van de GroenLinks-fractie
- Inbreng van de leden van de SP-fractie
- Inbreng van de leden van de PvdA-fractie
- Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie

II Reactie van de bewindspersoon

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de aanbieding van het landelijk kader en toelichting invulling van de universitaire ombudsfunctie en hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden lezen dat de minister de inzet vanuit de sector steunt op het gebied van sociale (on)veiligheid. De leden vragen hoe deze steun van de minister vorm krijgt.

De leden van voornoemde fractie lezen dat de universiteit een besluit neemt of de ombudsfunctionaris voor het personeel ook beschikbaar zal zijn voor studenten. Mocht een universiteit besluiten om hier niet voor te kiezen, waar kunnen studenten dan terecht? Waar kunnen studenten terecht in de huidige structuur? Is er vanuit de universiteiten bereidheid om de ombudsfunctionaris ook voor studenten in te zetten?

De leden van de VVD-fractie vragen of er afstemming zal zijn tussen de universiteiten voor wat betreft het opzetten van de ombudsfunctie. Verder willen zij weten wie de evaluatie zal leiden en of er aan de hand van dit evaluatiemoment een uitwisseling van best practices plaats zal vinden tussen de universiteiten.

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de evaluatie van de universitaire ombudsfunctie en het landelijk kader voor de invulling van de universitaire ombudsfunctie. Zij hechten aan een (sociaal) veilige leer- en werkomgeving en maken zich zorgen over de sociale veiligheid in het hoger onderwijs en de wetenschap. Zij danken de minister voor de tijdige uitvoering van de motie van de leden Van Meenen en Paternotte om een voorstel over de vormgeving van een ombudspersoon bij hogescholen en universiteiten naar de Kamer te sturen.¹ Zij wensen de minister enkele vragen en opmerkingen voor te leggen.

De leden van deze fractie lezen dat de ombudsfunctie verantwoording aflegt aan het College van Bestuur (CvB), bijvoorbeeld door middel van een jaarverslag. Zij nemen er kennis van dat volgens de evaluatie van de universitaire ombudsfunctie de steun en rugdekking van het CvB essentieel is voor het adequaat functioneren van de ombudsfunctionaris, aangezien op deze manier beïnvloeding vanuit de organisatie kan worden voorkomen. De leden vragen de minister of de onafhankelijkheid van de ombudsfunctionaris in het geding komt, als hij verantwoording dient af te leggen aan het CvB. Zij vragen de minister of deze functie niet los zou moeten staan van de bestuursstructuur. Kan de verantwoording bijvoorbeeld ook worden afgelegd bij een koepel van ombudsfunctionarissen, zoals al bestaat in het hoger onderwijs bij de Vereniging Ombudsmannen in het Hoger Onderwijs (VOHO)? Wat zijn de voor- en nadelen hiervan? Wat is de huidige organisatiestructuur van de VOHO en komt de organisatie de onafhankelijke positie van ombudsfunctionarissen ten goede?

Deze leden constateren dat de ombudsfunctionaris een aanvulling is op de bestaande zorg- en hulpstructuur. De leden wijzen erop dat de wetgever de hulpstructuur bij organisaties met een publieke taak zo belangrijk acht, dat het klachtrecht niet alleen in de Algemene wet

¹ Kamerstuk 29 240, nr. 114

bestuursrecht is opgenomen, maar ook in specifieke wetten zoals de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Voor de bescherming van studenten en medewerkers is het van belang dat dit geen dode letter in de wet is, maar hen ook voldoende ondersteunt in het adresseren en oplossen van ongewenst gedrag. De leden vragen de minister of de effectiviteit van het klachtrecht weleens geëvalueerd is, nu uit diverse situaties die in de publiciteit zijn gekomen blijkt dat de bestaande hulpstructuur niet (voldoende) effectief blijkt te zijn. Heeft de Inspectie hier ooit onderzoek naar gedaan? Wordt het aantal klachten en de inhoud van de klachten door de Inspectie ook met de besturen besproken, zo willen zij weten.

De leden van de D66-fractie overwegen dat het wenselijk kan zijn om de positie van de ombudsfunctionaris een wettelijke basis te geven. Zo is het helder welke taken en bevoegdheden de ombudsfunctionaris tenminste heeft en kan de onafhankelijke positie beter worden geborgd. Deze leden vragen de minister te reflecteren op wat de voor- en nadelen zijn van het opnemen van de ombudsfunctie in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

De leden van voornoemde fractie bemerken dat de ombudsfunctie zich niet buigt over organisaties die gelieerd zijn aan, en gefinancierd zijn door, de universiteit, zoals holdings, universitaire bedrijven, studieverenigingen, studentenverenigingen, koepels, sportverenigingen, etc. Ziet de minister het als wenselijk om deze organisaties, waar ook een hiërarchische cultuur zich voordoet, onder toezicht van de ombudsfunctionaris te stellen? Waar kunnen dergelijke verenigingen nu terecht? Wat is de taak van de ombudsfunctionaris wanneer een student zich meldt met een melding over een geschil binnen een door de universiteit gefinancierde vereniging, zo vragen zij.

Inbreng van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de fractie van GroenLinks hebben met bijzondere belangstelling kennisgenomen van de brief van de minister inzake het landelijke kader en toelichting invulling universitaire ombudsfunctie. Het belang van sociale veiligheid op onze onderwijsinstellingen kan wat de leden van de GroenLinks-fractie betreft niet genoeg onderstreept worden. Niet op de laatste plaats omdat de relevatie van een sociaal veilig klimaat de afgelopen jaren zeer duidelijk is geworden. Deze week nog voeren de studenten en docenten aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) actie om de sociale veiligheid van hun universiteit te verbeteren.² Derhalve hebben deze leden enkele vragen over de invulling van de universitaire ombudsfunctie.

De leden van de GroenLinks-fractie lezen in de brief dat de ombudsfunctie binnen de bestaande universitaire meldingsstructuur wordt geplaatst, terwijl het rapport van de Landelijk Netwerk Vrouwelijke Hoogleraren (LNVH) dat in mei 2019 uitkwam het sterk hiërarchisch karakter van de academie juist aanwees als een van de oorzaken voor een sociaal onveilig klimaat op de universiteiten.³ Met andere woorden, hoe wordt ervoor gezorgd dat de ombudsfunctionaris niet louter een toevoeging is aan een structuur die al tekortschiet? Kan de minister nader uiteenzetten hoe de onafhankelijkheid van de ombudsfunctionaris wordt ingebed en gewaarborgd? Krijgt de ombudsfunctionaris ook middelen om gebruik te maken van de onderzoeksbevoegdheid, zo vragen deze leden.

Voorts merken deze leden op dat de ombudsfunctionaris direct aan het CvB van de

² Parool, 1 februari 2021. #MeToo-actieweek bij UvA, studenten eisen vertrek decaan
<https://www.parool.nl/amsterdam/metoo-actieweek-bij-uva-studenten-eisen-vertrek-decaan~b377dfc7/>
³ <https://www.lnvh.nl/a-3077/gebrek-aan-erkenning-en-aanpak-wangedrag-schaadt-de-wetenschap>

universiteit rapporteert en adviseert. Hoe worden de vormen van medezeggenschap hierbij betrokken? Deze leden lezen in de evaluatie dat de medezeggenschap een belangrijke gesprekspartner is van de ombudsfunctionaris. Is de ombudsfunctionaris ook verplicht te rapporteren aan de medezeggenschapsraden? Krijgen zij volledige inzake in het advies of de rapportage van de ombudsfunctionaris? Wordt de medezeggenschap betrokken bij het invulling geven aan en de aanstelling van de ombudsfunctionaris, zo vragen zij.

Wat wordt gedaan als het CvB van een onderwijsinstelling besluit geen actie te ondernemen terwijl de ombudsfunctionaris hiertoe wel adviseert? Is het niet zo dat het CvB van een onderwijsinstelling het advies van de klachtencommissie naast zich kan neerleggen of eventueel kan aanpassen? Kan een CvB van een onderwijsinstelling dit ook doen met het advies van de ombudsfunctionaris? Zo ja, vindt de minister dit wenselijk? Worden de bevindingen van de ombudsfunctionaris ook openbaar gemaakt voor alle medewerkers en studenten, zo vragen de leden van de GroenLinks-fractie.

De leden van voornoemde fractie lezen in de brief van de minister dat zij in gesprek gaat met de Vereniging Hogescholen (VH) om te bezien of de ombudsfunctie ook voor hogescholen een gewenste aanvulling op de zorg- en hulpstructuur is. Is de minister voornemens dit gesprek ook te voeren met de MBO-Raad? Zo nee, waarom niet?

Tenslotte vragen de leden van de fractie van GroenLinks welke maatregelen de minister neemt om hoger onderwijsinstellingen te ondersteunen om een culturele verandering te bewerkstellingen ten aanzien van de sociale veiligheid.

Deze leden zijn in het bijzonder benieuwd naar maatregelen om de meldingsbereidheid, de afhandeling van klachten en de bescherming van het slachtoffer te verbeteren. Is de minister hierover in gesprek met de onderwijsinstellingen, de studentenraden en de klachtencommissies? Zo nee, is de minister voornemens dit te doen? Hoe kijkt de minister aan tegen een onafhankelijke klachtencommissie die zonder ruggenspraak met het CvB een definitief oordeel mag vellen, zo vragen zij.⁴

Inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van het landelijk kader en toelichting invulling universitaire ombudsfunctie. Zij zijn blij dat nu aan iedere universiteit een ombudsman wordt aangesteld. Zij hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

Universiteiten nemen zelf een besluit of de ombudsfunctionaris voor het personeel ook toegankelijk is voor studenten. De minister roept universiteiten op dit te doen en deze leden zijn het daarmee eens. Zij vragen wel hoe er wordt omgegaan met universiteiten die besluiten dit niet te doen. De leden zijn benieuwd of de minister in dat geval voornemens is om met de universiteit in gesprek te gaan of andere maatregelen te treffen met als doel het aanstellen van een ombudsfunctionaris voor studenten.

Inbreng van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de fractie van de Partij van de Arbeid danken de minister voor het landelijk kader en de nadere toelichting omtrent de invulling van de universitaire ombudsfunctie. Deze leden onderstrepen het belang van een veilige leer- en werkcultuur voor eenieder waar geen ruimte is voor grensoverschrijdend gedrag.

⁴ <https://www.dub.uu.nl/nl/nieuws/gedwongen-vertrek-uu-hoogleraar-forse-kritiek-op-afhandeling-klachten-door-universiteit>

Landelijk kader voor universitaire ombudsfunctie

De leden van de fractie van de PvdA vragen de minister toe te lichten waarom het landelijk kader zich niet uitspreekt over het belang van een online aanwezigheid van ombudsfunctionarissen. Deelt de minister de mening, dat alhoewel een fysieke aanwezigheid van belang is voor de benaderbaarheid en het voeling houden met de sfeer binnen de universiteit, de online toegankelijkheid van even groot belang is, zeker gezien de huidige coronamaatregelen? Eveneens vragen deze leden of een online optie niet ook bijdraagt aan de vertrouwelijkheid en daarmee het melden een laagdrempeliger karakter biedt vanwege de anonimiteit. Waarom is een verplichte online, geanonimiseerde mogelijkheid tot melden van ongewenst gedrag niet opgenomen in het landelijk kader? Ter illustratie van het belang hiervan wijzen deze leden op het feit dat sommige ombudsfunctionarissen wel beschikken over een e-mailadres dat buiten het universiteitsdomein wordt beheerd om de onafhankelijkheid en anonimiteit te onderstrepen, maar dit dus niet geldt voor alle functionarissen.

De leden van voornoemde fractie merken op dat het landelijk kader vermeldt dat instellingen zelf dienen te kiezen voor wie de ombudsfunctionaris toegankelijk is. Kan de minister toelichten waarom zij niet bij voorbaat de ombudsfunctionaris toegankelijk stelt voor zowel medewerkers, als studenten? Is de minister bereid deze tweedeling alsnog uit het landelijk kader te halen, zodat men niet te kans loopt dat studenten geen toegang krijgen tot de ombudsfunctionaris? Deelt de minister de mening dat sociale veiligheid op de universiteit net zo goed van belang is voor studenten als voor medewerkers? Deelt de minister de mening dat het van belang is het gehele spectrum van sociale veiligheid op de universiteit in acht te nemen en dat dit niet gebeurt wanneer de ombudsfunctionaris niet toegankelijk is voor studenten? Voorziet de minister ook dat deze tweedeling tevens tot onnodige onduidelijkheid zal leiden, bijvoorbeeld omdat sommige instellingen promovendi rekenen tot de groep studenten, terwijl andere hen rekenen tot de groep medewerkers?

Aansluiting ombudsfunctie op bestaande zorg- en hulpstructuur

De leden van de fractie van de PvdA lezen in de brief van de minister dat wanneer een interne melding niet tot een bevredigende oplossing heeft geleid, de Nationale Ombudsman ook een rol kan spelen in de afwikkeling. Deze leden merken echter op dat alleen openbare universiteiten gebruik kunnen maken van deze optie, bijzondere universiteiten niet. Kan de minister een regeling treffen om deze ongelijkheid op te heffen, gezien de gelijkwaardigheid van mensen in openbare en bijzondere universiteiten?

De leden van deze fractie vragen de minister of zij een nadere toelichting kan geven op welke wijze de bekendheid en zichtbaarheid van de ombudsfunctionaris zal verbeteren. Welke maatregelen worden er getroffen, naast het reeds gepubliceerde stroomschema, om te verzekeren dat eenieder weet dat zij terecht kunnen bij de vertrouwenspersoon/ombudsfunctionaris in het geval dat zij te maken krijgen met ongewenst gedrag? Deze leden wijzen de minister op de aanbevelingen uit de Evaluatie universitaire ombudsfunctie die reiken voorbij het stroomschema.

De leden van voornoemde fractie vragen de minister gehoor te geven aan de aanbeveling uit de Evaluatie universitaire ombudsfunctie om de ombudsfunctionaris de mogelijkheid te bieden bij te dragen aan individuele probleemoplossing. Deze leden zijn van mening dat een geforceerde verdeling van taken tussen vertrouwenspersoon en ombudsfunctionaris kan leiden tot het missen of niet afdoende opvolgen van klachten door silowerking.

Tenslotte willen deze leden nogmaals de aandacht van de minister vragen met betrekking tot het belang van kennisuitwisseling en samenwerking tussen ombudsfunctionarissen, waar men ook op wijst in de Evaluatie universitaire ombudsfunctie. De leden scharen zich achter deze uitspraak vanwege het soms wijdverspreide en lastig grijpbare karakter van grensoverschrijdend gedrag. Deelt de minister de mening dat het een positief gegeven is dat ombudsfunctionarissen zich organiseren binnen de VOHO? Deelt de minister de mening dat de oprichting van deze vereniging het belang van kennisdeling en samenwerking op nationaal niveau illustreert? Waarom is het dan niet effectiever deze functie te beleggen in de vorm van een nationaal ingericht klachtensysteem waarin een centraal meldpunt alle meldingen binnen het totale overzicht worden geplaatst zodat instelling-overstijgende patronen sneller zichtbaar worden, zo vragen deze leden.

Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de fractie van de ChristenUnie hebben met interesse de aanbiedingsbrief en bijbehorende stukken gelezen over het landelijk kader en de toelichting van de invulling universitaire ombudsfunctie. Voorop staat dat deze leden het van belang vinden dat er op universiteiten een veilig leer- en werkklimaat is. Het is dan ook goed dat gezocht wordt naar manieren om dat klimaat te behouden, herstellen en bewerkstelligen. De leden hebben echter wel enkele vragen over het landelijk kader en de invulling van de universitaire ombudsfunctie.

Ten eerste hebben zij een aantal vragen over de rol van de overheid in dit landelijk kader. De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat werkgevers- en werknemersdelegaties aan de hand van de evaluatie universitaire ombudsfunctie een landelijk kader hebben ontwikkeld. Wat hindert er op dit moment in de wet- of regelgeving dat dit kader en de bijbehorende functie nog niet belegd is en wel hier op tafel ligt? Voorziet de minister hierin een rol voor het ministerie? Of ligt deze opdracht voor een ombudsman volledig bij universiteiten? Hoe ziet de minister de rol van de overheid hierin?

Ten tweede hebben de leden van de ChristenUnie-fractie enkele vragen over de invulling van de ombudsman. Uit het landelijk kader blijkt dat de ombudsman een flink pakket aan kerntaken krijgt:

- Het signaleren van ongewenste patronen die aan ongewenst gedrag ten grondslag liggen;
- Het (on)gevraagd advies geven over casussen;
- Contact onderhouden met alle relevante partijen;
- Naar aanleiding van een melding onafhankelijk (en op eigen initiatief) onderzoek doen;
- Optreden voor zowel melder als beklaagde;
- Onderzoekende en adviserende rol;
- Desgewenst een bemiddelende rol.

De leden van voornoemde fractie kunnen zich voorstellen dat (enkele van) deze taken op dit moment belegd zijn bij andere functionarissen, zoals vertrouwenspersonen. Wat maakt dat het verstandig is om deze taken weg te halen bij al bestaande functionarissen en te bundelen bij één persoon? Deze leden zijn benieuwd naar de reactie van de minister op dit punt.

In de Sofokles-evaluatie wordt geschreven dat het gewenste resultaat bij het inrichten van een universitaire ombudsfunctie het vergroten van het lerend vermogen van de organisatie is: “het is iemand die alles wil overzien en de bevoegdheid heeft om alles te onderzoeken”. De leden

van de ChristenUnie-fractie begrijpen de genoemde problemen die spelen op universiteiten, maar zien ook dat deze problemen erg verschillen van elkaar. In hoeverre vindt de minister het verantwoord om deze taak bij één persoon neer te leggen? De evaluatie schrijft tevens dat een organisatie ook als geheel een lerende opdracht heeft. Wat is de toegevoegde waarde van een ombudsfunctionaris dan volgens de minister?

Daarnaast wordt van de ombudsfunctionaris verwacht dat hij of zij onafhankelijk is. In hoeverre is het dan goed om als universiteit zelf een ombudsfunctionaris aan te stellen? Heeft de minister of de onderzoeksgroep ook overwogen om een landelijk loket in te stellen, in plaats van een landelijk kader? Als op universiteiten dermate veel verschillende structurele problemen spelen, zoals genoemd in de evaluatie, is het dan realistisch om te verwachten dat één persoon een grote rol kan spelen in het oplossen van deze problemen? Of loopt de minister met de invoering van een ombudsfunctionaris juist het risico dat universiteiten niet meer kritisch kijken naar hun eigen handelen?

De leden van de fractie van de ChristenUnie zijn tevens benieuwd naar de invoeringssnelheid van dit plan. Is het niet vlotter om al bestaande kaders in bestaande functies aan te passen, in plaats van een nieuwe functionaris aan te stellen? Het aanstellen van een nieuwe functionaris is wederom extra personeel dat niet direct onderwijs geeft. Kan een ombudsman ingevoerd worden zonder dat het meteen veel administratieve taken en extra overheadkosten met zich meebrengt?

Deze leden vragen waarom universiteiten zelf mogen besluiten of een ombudsfunctionaris alleen voor de medewerkers is of ook voor de studenten. Kenmerkend aan een universiteit is de rol die studenten hebben in het onderwijs, bijvoorbeeld als student-assistent of in de medezeggenschap. De Sofokles-evaluatie spreekt over de complexe hiërarchie van universiteiten en de effecten van sterke afhankelijkheid en sociale normen. Studenten hebben ook te maken met deze hiërarchie, afhankelijkheid en sociale normen. De leden willen graag van de minister weten of studenten niet de dupe kunnen zijn van de keuze van universiteiten om enkel een ombudsman voor medewerkers aan te stellen?

Tot slot vragen de leden van de ChristenUnie-fractie aan de minister of zij kan reflecteren op het artikel in de Volkskrant dat UvA-studenten het vertrek eisen van de decaan, ombudsman en het bestuur om seksueel wangedrag van een hoogleraar.⁵

⁵ Volkskrant, 19 juni 2020. UvA-studenten eisen vertrek decaan, ombudsman en bestuur om seksueel wangedrag hoogleraar.

II Reactie van de bewindspersoon

Ik dank de leden voor de vragen en opmerkingen inzake de aanbieding van het landelijk kader en toelichting invulling universitaire ombudsfunctie. Iedereen – van student tot hoogleraar – heeft recht op toereikende bescherming tegen intimidatie en wangedrag. Ik waardeer het initiatief en de inzet van de sector om de ombudsfunctie in de cao Nederlandse universiteiten vast te leggen en verder vorm te geven. De ombudsfunctie is een essentiële aanvulling op bestaande structuren voor melding, rapportage en aanpak van ongewenst gedrag. Alleen in een veilige omgeving kunnen studenten en onderzoekers zich optimaal ontplooien.

Allereerst vragen de leden van de VVD-fractie en de GroenLinks-fractie naar mijn inzet ten aanzien van de gewenste cultuurverandering die nodig is voor een sociaal veilige werk- en leeromgeving. Samen met de sector heb ik mij gecommitteerd aan het werken aan een veilige werkomgeving aan de hand van de doelstellingen uit het nationale actieplan voor meer diversiteit en inclusie in het hoger onderwijs en onderzoek. Daarbij sluit ik aan bij de behoeften van het veld, bijvoorbeeld door ondersteuning te bieden in de vorm van externe expertise en het faciliteren van kennisdeling. Daarnaast heb ik de KNAW gevraagd om een advies uit te brengen over de preventie van intimidatie, zodat de sector ook vanuit dat perspectief maatregelen kan treffen. Het rapport verschijnt voor het eind van dit jaar. Als stelselverantwoordelijke zie ik dat universiteiten hun verantwoordelijkheid nemen om een veilige werk- en leeromgeving te creëren. Ik moedig hen aan om daarmee verder te gaan.

De leden van de VVD-, SP-, PvdA- en de ChristenUnie-fractie vragen naar de toegang tot de ombudsfunctionaris voor studenten en waar studenten terecht kunnen in de huidige structuur. De gehele academische gemeenschap dient toegang te hebben tot toereikende vangnetten. De ombudsfunctie zoals vastgelegd in de cao Nederlandse universiteiten ziet toe op medewerkers, zoals alle cao-afspraken, en niet op studenten. Een aantal universiteiten heeft al een ombudsfunctionaris voor studenten ingesteld. Een ander deel van de universiteiten richt de ombudsfunctie voor studenten in vóór 1 juli 2021. De overige universiteiten onderzoeken of zij dit op termijn ook zullen doen. Ik roep deze universiteiten op om de ombudsfunctie ook toegankelijk te maken voor studenten, of een aparte ombudsfunctionaris aan te stellen waar studenten terecht kunnen. In de huidige structuur is er bij alle instellingen in ieder geval een eenduidige en toegankelijke faciliteit ingericht waar studenten met klachten terecht kunnen. Dit is een wettelijk vereiste dat is vastgelegd in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (art. 7.59a). Daarnaast is de zorg- en hulpstructuur, waaronder vertrouwenspersonen en de commissie ongewenst gedrag, ook toegankelijk voor studenten.

Voorts vragen de leden van de VVD-fractie naar kennisdeling door de universiteiten met betrekking tot de ombudsfunctie, ook met het oog op de eindevaluatie. De VSNU zet zich in om de opgedane ervaringen met de ombudsfunctie te delen. Een concreet voorbeeld hiervan is het dossierhouderoverleg van alle universiteiten, ook om het implementatieproces van de ombudsfuncties te begeleiden. De cao-partijen zijn de opdrachtgever van de eindevaluatie. De eindevaluatie zal naar verwachting starten in 2022. In deze eindevaluatie zullen ook de ervaringen worden meegenomen, die uit het dossierhoudersoverleg naar voren komen.

De leden van D66, GroenLinks en de PvdA vragen naar de onafhankelijkheid van de ombudsfunctie. De ombudsfunctionaris rapporteert en adviseert direct aan het College van Bestuur (CvB). De onafhankelijke positie van de ombudsfunctie wordt daarbij formeel in het

universitaire reglement vastgelegd. Deze onafhankelijkheid betekent dat de ombudsfunctionaris zonder ruggenspraak advies kan uitbrengen. Hier geldt dat het CvB geen zeggenschap heeft over de inhoudelijke uitvoering van de functie. Ik zie daarom op dit moment geen probleem in de rapportage door de ombudsfunctionaris aan het CvB en ik wacht de eindevaluatie af, waarin dit aspect wordt meegenomen.

Voorts vragen de leden van de D66-fractie of verantwoording door de ombudsfunctionaris kan worden afgelegd bij de Vereniging Ombudsmannen in het Hoger Onderwijs (VOHO). De pilot-ombudsfunctionarissen zijn lid van de VOHO, waar kennis en ervaring uitgewisseld kunnen worden en collegiale intervisie plaatsvindt. Kennisdeling en samenwerking tussen universitaire ombudsfunctionarissen juich ik van harte toe. Het VOHO is echter primair bedoeld voor collegiale kennisuitwisseling. Het is daarom niet wenselijk om de verantwoording van de ombudsfunctionaris bij deze koepel te beleggen.

De leden van de D66-fractie vragen of de effectiviteit van het klachtrecht geëvalueerd is en of de inspectie hier onderzoek naar heeft gedaan. De inspectie heeft geen onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het klachtrecht (binnen instellingen). Wel ontvangt de inspectie soms meldingen over de klachtenprocedures van instellingen. Afhankelijk van de melding geeft de inspectie de melder uitleg over de mogelijkheden van de interne klachtenprocedure binnen een instelling of wordt de instelling aangesproken over de kwaliteit van procedure, inclusief de vindbaarheid en toegankelijkheid van de procedure.

De leden van de D66- en de ChristenUnie-fractie vragen naar de mogelijkheid om de ombudsfunctie een wettelijke basis te geven. Ik zie daar op dit moment geen reden toe. De sector heeft zelf het initiatief genomen om in overleg met de werknemersorganisaties de ombudsfunctionaris te verankeren in de cao Nederlandse universiteiten. Daarnaast is door cao-partijen een landelijk kader voor invulling van de universitaire ombudsfunctie vastgesteld. Hierin zijn taken, bevoegdheden en de onafhankelijkheid van de ombudsfunctionaris vastgelegd. De onafhankelijkheid wordt verder geborgd in de universitaire reglementen of statuten, waarin de taken en bevoegdheden van de ombudsfunctionaris zijn vastgelegd. Deze reglementen en statuten geven niet-medewerkers (waaronder studenten) ook toegang tot een ombudsfunctie. Zoals ik heb aangegeven hebben sommige universiteiten al een ombudsfunctionaris ingesteld die toegankelijk is voor studenten en niet-medewerkers. De overige universiteiten zijn bezig om dit voorbeeld te volgen. Indien de universiteiten dit oppakken acht ik het niet nodig om dit in wetgeving vast te leggen, ook aangezien dit tot vertraging van invoering zou leiden. Ik volg daarom de voortgang van de universiteiten nauwgezet zodat studenten en niet-medewerkers ook terecht kunnen bij een ombudsfunctionaris. Ik waardeer het dat de sector sociale veiligheid hoog op de agenda heeft staan en zelf een aanvulling op de bestaande zorg- en hulpstructuur creëert.

De D66-leden vragen naar de toegang tot de ombudsfunctionaris voor aan een universiteit gelieerde (studenten)organisaties, en waar deze organisaties nu terecht kunnen. De ombudsfunctionaris heeft geen rol in aan universiteiten gelieerde organisaties zoals studentenverenigingen. De studentenorganisaties zijn zelf verantwoordelijk om sociale veiligheid te borgen. De universiteiten geven wel aan regelmatig in gesprek te zijn met studentenorganisaties over kernwaarden als sociale veiligheid. Sociale veiligheid komt ook aan de orde in de dialoog tussen de instelling en de medezeggenschapsraad over de voorwaarden waaronder bestuursbeurzen worden toegekend aan leden van studentenorganisaties.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen naar de middelen die een ombudsfunctionaris tot diens beschikking krijgt. De hoogte van het budget hangt samen met de omvang van de aanstelling van een ombudsfunctionaris en de grootte van de organisatie. Daarmee verschillen de middelen per universiteit. Het uitgangspunt is dat de ombudsfunctionaris voldoende middelen tot zijn of haar beschikking heeft om op verzoek, en op eigen initiatief, onderzoek te kunnen doen. Daarnaast is gepaste ondersteuning van belang zodat de ombudsfunctionaris zich kan richten op het ombudswerk.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen ook naar de betrokkenheid van de medezeggenschap. De wijze waarop klachten en geschillen binnen de instelling worden behandeld, is opgenomen in een regeling die deel uit maakt van het bestuurs- en beheersreglement en in de cao. De centrale medezeggenschapsraden hebben instemmingsrecht op het bestuurs- en beheersreglement. Het is aan de instelling zelf hoe de ombudsfunctie wordt ingericht. De medezeggenschap wordt betrokken bij de beleidsvorming en de aanstelling van een ombudsfunctie conform de afspraken die cao-partijen daarover gemaakt hebben.⁶ De medezeggenschap heeft hier echter geen formele rol in. Er is dan ook geen verplichting voor de ombudsfunctionaris om te rapporteren aan de medezeggenschap.

Verder vragen de leden van de GroenLinks-fractie of een CvB een advies van de ombudsfunctionaris naast zich neer kan leggen en wat mijn visie hierop is. Daarnaast vragen deze leden of de bevindingen van de ombudsfunctionaris ook openbaar worden gemaakt voor alle medewerkers en studenten. De ombudsfunctie adviseert, vanuit een zelfstandige en onafhankelijke positie, direct aan het CvB. De ombudsfunctionaris heeft daarbij de bevoegdheid om gevraagd en ongevraagd advies te geven. Het CvB is weliswaar niet verplicht om het advies te volgen, maar kan het ook niet zomaar naast zich neerleggen. Wanneer het CvB ervoor kiest een advies niet op te volgen, kan dat niet zonder afdoende uitleg. Ik vind het belangrijk dat een CvB op een zorgvuldige wijze omgaat met het advies van een ombudsfunctionaris. Ik ga er daarom wel vanuit dat het CvB – gelet op zijn verantwoordelijkheid – motiveert aan de Raad van Toezicht wanneer het afwijkt van een advies van de ombudsfunctionaris. De bevindingen van de ombudsfunctie kunnen openbaar worden gemaakt (door de ombudsfunctionaris) als de casus overstijgende uitkomsten relevant zijn voor de academische gemeenschap of desbetreffende faculteit. De ombudsfunctionaris kan hier zelfstandig een beslissing over nemen. Wanneer een advies van de ombudsfunctionaris openbaar wordt gemaakt, dan ga ik ervan uit dat het CvB omwille van transparantie zijn besluit over het betreffende advies ook openbaar maakt.

Voorts vragen de leden van de GroenLinks-fractie of er ook gesprekken worden gevoerd met de MBO-raad. Ik ben voornemens om gesprekken te voeren met de MBO-raad over de wenselijkheid van ombudsfunctionarissen binnen het middelbaar beroepsonderwijs.

De leden van de GroenLinks-fractie en de PvdA-fractie vragen naar maatregelen om de meldingsbereidheid en de zichtbaarheid te vergroten en de eventuele toegevoegde waarde van een onafhankelijke klachtencommissie. Om de meldingsbereidheid en zichtbaarheid van de universitaire ombudsfunctie te vergroten investeren universiteiten onder andere in informatiecampagnes en meer vertrouwenspersonen. Ik vind het belangrijk dat de universitaire ombudsfunctie eerst goed wordt ingebed, voordat eventuele aanvullende maatregelen worden overwogen. Ik zie daarom op dit moment geen reden om een onafhankelijke klachtencommissie in te stellen. De melder kan terecht bij de Nationale

⁶ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002747/2020-01-01>

Ombudsman als externe en onafhankelijke tweedelijns klachtbehandelaar, indien een klacht niet naar tevredenheid wordt afgehandeld.

De leden van de PvdA-fractie vragen naar de online aanwezigheid van ombudsfunctionarissen en de mogelijkheid tot anoniem melden in de context van het landelijk kader. Ik deel de mening dat een goede online toegankelijkheid van de ombudsfunctionaris – naast fysieke aanwezigheid op de campus – van belang is. In het landelijk kader wordt de afhandeling van anonieme meldingen (anoniem in de zin dat de identiteit van de melder bij de ombudsfunctionaris niet bekend is) aan de instelling overgelaten. De behandeling van een anonieme melding is complex omdat de context van het grensoverschrijdend gedrag relevant is voor het begrijpen en onderzoeken van de melding. Niettemin kan het waardevol zijn om op basis van anonieme signalen in een vroegtijdig stadium onderzoek te doen.

De leden van de PvdA-fractie vragen of de dekkingsgraad van de Nationale Ombudsman uitgebreid kan worden naar de bijzondere universiteiten. De mogelijkheid om de dekkingsgraad uit te breiden vergt een wetswijzing, aangezien de Nationale Ombudsman alleen als tweedelijnsklachtenbehandelaar voor publiekrechtelijke organisaties kan optreden. Bijzondere universiteiten vallen onder privaatrechtelijke rechtspersonen en vallen zodoende niet de dekkingsgraad. Onderzoek naar de werkbaarheid en wenselijkheid van een dergelijke wetswijziging wordt meegenomen in de eindevaluatie van de universitaire ombudsfunctie.

Ook vragen de leden van de PvdA naar de mogelijkheid om bij te dragen aan individuele probleemoplossing en specifiek de taakverdeling tussen ombudsfunctionaris en vertrouwenspersoon. Ook de leden van de ChristenUnie vragen hiernaar. In het landelijk kader wordt een complementaire rolverdeling tussen ombudsfunctionarissen en vertrouwenspersonen neergezet. Vertrouwenspersonen zijn over het algemeen gericht op de individuele melder, terwijl de ombudsfunctie juist breder kijkt en adviseert over achterliggende factoren die de individuele casus overstijgen. Vertrouwenspersonen ondersteunen de melder bij het vinden van een werkbare oplossing en zijn in die zin partijdig. De ombudsfunctie is onpartijdig en kan zelf de afweging maken om thema's te onderzoeken. De ombudsfunctie kan, in tegenstelling tot de vertrouwenspersoon, ook een bemiddelende rol spelen tussen een melder en de instelling. De vertrouwenspersoon en ombudsfunctionaris zijn dus complementair in de hulpstructuur en dragen gezamenlijk bij aan het aanpakken van grensoverschrijdend gedrag.

De leden van de PvdA- en de ChristenUnie-fractie vragen naar een nationaal klachtensysteem en hoe de ombudsfunctie bijdraagt aan het lerend vermogen van de instellingen. Er is bewust gekozen voor de aanpak via de ombudsfunctie, in plaats van een nationaal loket. De universitaire ombudsfunctionaris staat namelijk dicht genoeg bij de werkvloer om op een goede manier onderzoek te kunnen doen, maar ook ver weg genoeg van een faculteit om een onafhankelijke positie te kunnen behouden. De behandeling en opvolging van klachten is immers altijd contextgebonden, de specifieke omgeving is relevant voor het begrijpen en onderzoeken van de casus. Voor de opvolging van klachten is er geen uniform beleid mogelijk. Dit betreft altijd het maken van contextafhankelijke afwegingen in een specifieke casus. De ombudsfunctionaris heeft een onafhankelijke rol binnen de instelling. Daarbij gaat het werk van de ombudsfunctie verder dan het behandelen van incidenten. De ombudsfunctionaris kan een advies uitbrengen over de oplossingen voor de onderliggende problematiek en kan binnen de organisatie acteren. Een nationaal loket mist deze mogelijkheden. Ik ben daarom van mening dat de ombudsfunctie kan bijdragen aan het lerend

vermogen van de instellingen.

Ook vragen de leden van de ChristenUnie-fractie naar de noodzaak van een ombudsfunctie met het oog op administratieve lasten en kosten. De ombudsfunctie is naar mijn mening een essentiële aanvulling op de bestaande universitaire zorg- en meldingsstructuur met het oog op de sociale veiligheid. De toegevoegde waarde van een ombudsfunctionaris staat voor mij centraal. De bijbehorende kosten zullen per universiteit verschillen, maar een ombudsfunctionaris is naar mijn mening noodzakelijk om een veilige leer- en werkomgeving te borgen. Het is daarnaast van belang dat de toegankelijkheid en zichtbaarheid bij de uitwerking van de ombudsfunctie centraal staat.

Tot slot vragen deze leden naar mijn reflectie op de casus bij de Universiteit van Amsterdam (hierna: UvA) , waar het vertrek van bestuurders wordt geëist. Ik betreur het ten zeerste dat er bij de UvA zaken van grensoverschrijdend gedrag spelen waarbij studenten het gevoel hebben dat hier onvoldoende tegen is opgetreden. Ik heb het bestuur van de UvA hierover gesproken en zij hebben mij geïnformeerd over de stappen die zij ondernemen. Naast het verbeteren van de meldingsprocedures wordt naar de voorgenoemde casus een onafhankelijk onderzoek uitgevoerd.